

Hvad skal vurderes?

KIDS

som metode i arbejdet med at støtte børns sociale inklusion i daginstitutioner

I sammenhæng med den samfundsmæssige udvikling er der kommet øget fokus på at vurdere og teste børns udvikling. Denne artikel forholder sig kritisk hertil og argumenterer for betydningen af også at rette fokus mod de muligheder for udvikling, der er til stede i børnenes omgivelser. Der redegøres i artiklen for KIDS, som er et eksempel på en metode, der er udviklet med henblik på at evaluere og udvikle den pædagogiske kvalitet i barnets omgivelser i daginstitutionen. Når man flytter fokus fra barnet til de betingelser i daginstitutionen, som børnene har for at udvikle sig, giver det pædagogerne mulighed for at rette blikket mod og fagligt målrettet at arbejde med at udvikle de forhold, der har betydning for pædagogisk kvalitet og dermed børnenes muligheder for trivsel, læring og udvikling.

Indledning

I forbindelse OECD-undersøgelserne, der viste, at danske børn mod forventning ikke klarer sig så godt i de internationale sammenligninger, er der kommet øget fokus på daginstitutionsområdet og den betydning, som læring og udvikling har i den tidlige barndom. Dette fordi forskning har vist, at de muligheder, som børn har for at udvikle sig og lære noget i den tidlige barndom, har afgørende betydning for deres senere muligheder for at klare sig i skolen og samfundet (Heckman, 2006; Sylva et al., 2003).

I 2004 blev loven om læreplaner i daginstitutioner indført og integreret i den nye daginstitutionslov fra 2007 (dagtilbudsloven, 2007). Af loven fremgår det, at der skal udarbejdes læreplaner i daginstitutionen, ligesom disse skal evalueres løbende. Endvidere skal det dokumenteres, at metoder og aktiviteter fører til de opstillede mål inden for de seks læreplanstemaer (ibid.).

I denne sammenhæng er der kommet et øget fokus på at teste og vurdere børn, idet man – for at vurdere effekten af de indførte læreplaner – ofte vurderer eller tester børnene for at se, om læreplanerne virker. Såvel forskningsmæssigt som teoretisk har der været rettet kritik mod disse tiltag (Jørgensen et al., 2011; Kragh-Müller & Gloeckler, 2010). Diskussionen har blandt andet rettet sig imod, at børn ikke kun skal betragtes som samfundets fremtidige kapital, men at de har ret til en barndom som en livsperiode i sig selv.

Diskussionen har også handlet om selve det at teste og vurdere børn. Når børn vurderes og testes, kan relationen mellem barnet og den voksne karakteriseres som en subjekt-objekt-relation, idet barnet er objekt for den voksnes undersøgelse. Den voksnes rolle i denne proces kan dermed risikere at blive nedtonet, idet eventuelle fejl eller mangler tilskrives barnet. Den voksne får desuden særlige "briller" på i relationen til barnet, idet der kommer fokus på, hvad barnet ikke kan endnu, men skal lære med henblik på fremtiden (Holzkamp, 1977). Udviklingspsykologisk er der dog meget viden, der indikerer, at en subjekt-subjekt-relation mellem barnet og den voksne er en grundlæggende forudsætning for børns udvikling (Schibbye, 2002; Stern, 2000; Fonagy & Target, 2006). Det kan således udgøre en risiko for børns udvikling, hvis der kommer for meget fokus på testning og vurdering af børn.

En del af kritikken har rettet sig mod selve testene og redskaberne til vurdering af børn – både i forhold til om redskaberne har været tilstrækkeligt standardiserede, og om man overhovedet kan vurdere børn isoleret fra, om de omgivelser,

som børnene befinder sig i, giver dem mulighed for udvikling (Ringsmose & Kragh-Müller, 2014).

Endelig har diskussionen rettet sig imod, hvor tidligt børn skal lære akademiske færdigheder som f.eks. tal og bogstaver – således hvad småbørn skal lære, hvornår og hvordan.

I artiklen her vil der blive argumenteret for, at man ikke kan vurdere børn uafhængigt af de omgivelser, som de færdes i, og som giver dem bestemte muligheder for at udvikle sig. Udgangspunktet for dette er de kritisk-psykologiske begreber handleevne set i forhold til handlemuligheder. Dette vil sige, at de muligheder, som et menneske har for at handle, altid kun kan ses i forhold til de muligheder, der er for handling i omgivelserne (Holzkamp, 1977). Et barn udvikler f.eks. kun sprog gennem kommunikation med andre mennesker, ligesom det f.eks. er gennem samspillet med omgivelserne, ikke mindst voksne, at barnet udvikler evnen til fokuseret opmærksomhed (Hansen, 2002) og selvregulering (Fonagy & Target, 2006).

Metoden KIDS (Kvalitet I Daginstitutioner) (Ringsmose & Kragh-Müller, 2014) vil blive præsenteret som et eksempel på en metode, der kan anvendes til at evaluere og udvikle kvaliteten i de pædagogiske omgivelser i en daginstitution. Der vil her blive taget udgangspunkt i et forsknings- og udviklingsprojekt, hvor formålet var at arbejde med at understøtte børns sociale relationer og inkludere alle børn.

KIDS – et redskab til at vurdere og udvikle den pædagogiske kvalitet i daginstitutioner

Ligesom der er udviklet en række tests og metoder til at vurdere børns udvikling, findes der forskellige metoder til at vurdere den pædagogiske kvalitet i daginstitutioner, f.eks. ECERS (Harms et al., 1998), GGA (Global Guidelines) udviklet af ACEI (Association for Childhood Education International 2006), KIDS samt NAEYC 's guidelines til vurdering af pædagogisk kvalitet (National Association for the Education of Young Children, 2005). Hver metode har sine udgangspunkter og rummer hver især udvalgte forhold, som man kan arbejde med. Hvert redskab har således andre forhold, der ikke er medtaget, og som man følgelig ikke får øje på som noget, man kan arbejde med i forhold til at udvikle pædagogisk kvalitet. Mange af redskaberne er udviklet i USA.

KIDS er et redskab til vurdering af pædagogisk kvalitet, der er udviklet i Danmark i et samarbejde mellem forskere fra Aarhus Universitet, Afdeling for pædagogisk psykologi, og Slagelse Kommune (deraf bogstavet S i KIDS). KIDS er ikke et redskab udviklet til at vurdere børn. Det er derimod et

redskab til at vurdere den pædagogiske kvalitet i de muligheder i miljøet, som børn har for at trives, lære noget og udvikle sig. KIDS er udviklet i en dansk kulturel sammenhæng. Derfor er der fokus på forhold, som i Danmark betragtes som væsentlige for pædagogisk kvalitet, f.eks. betydningen af udviklingsfremmende relationer mellem voksne og børn, f.eks. nærvær, omsorg og anerkendelse, børns mulighed for at lege og danne venskaber i legen, et godt udeliv og mulighed for at lære gennem at lege samt selv at udforske og eksperimentere (Kragh-Müller, 2013 og 2017).

Pædagogisk kvalitet handler i KIDS overordnet set om at give børn de bedste muligheder for at lære om og indgå i det samfund, som de vokser op i, samtidig med at de har mulighed for at trives og leve et godt børneliv. Pædagogisk kvalitet anses som et multidimensionelt fænomen, hvor mange faktorer tilsammen udgør kvalitet i dagligdagen i institutionen – i KIDS skrevet ind som ni forskellige faktorer, der vurderes hver for sig, men samtidig ikke kan betragtes som isoleret fra hinanden. Alle ni faktorer er udvalgt med baggrund i forskning og udviklingspsykologisk viden. KIDS er således forskningsbaseret på den måde, at forskning har vist, at børn udvikler sig bedre, hvis de i KIDS beskrevne forhold er til stede i daginstitutionens hverdag.

Teoretisk tager KIDS udgangspunkt i sociokulturel udviklingsteori. Barnet fødes ind i verden på et bestemt historisk tidspunkt og i en bestemt kulturel sammenhæng. Barnet fødes ikke med bestemte egenskaber, men med muligheder for udvikling. Udvikling finder sted i et gensidigt samspil mellem barnets parathed på det givne tidspunkt og de muligheder for udvikling, der er til stede i omgivelserne. Barnet påvirkes af omgivelserne og er med til at påvirke disse. Der er inddraget begreber fra den kritiske psykologi (Holzkamp, 1977), Vygotskys teori om legens betydning og nærmeste udviklingszone (1982 og 2004), teorier om relationer og udvikling (Schibbyes teori om selvudvikling og anerkendelse (2002), tilknytningsteori (Bowlby, 1994), Sterns teori (2000) og Fonagys teori om udvikling af selvregulering (2006). Endvidere er inddraget nyere teorier om sammenhængen mellem hjerne og udvikling (f.eks. Shonkoff og Phillips, 2000).

I overensstemmelse med det teoretiske udgangspunkt for KIDS understreges det i KIDS, at pædagogernes mulighed for at udvikle kvalitet i dagligdagen hænger sammen med de betingelser, som pædagogerne har for at udvikle denne kvalitet. En række samfundsmæssige baggrundsfaktorer har således betydning for pædagogisk kvalitet. Den politiske lovgivning spiller en rolle. Det gør også økonomi, institutions størrelse, normering, de fysiske rammer, ledelse, orga-

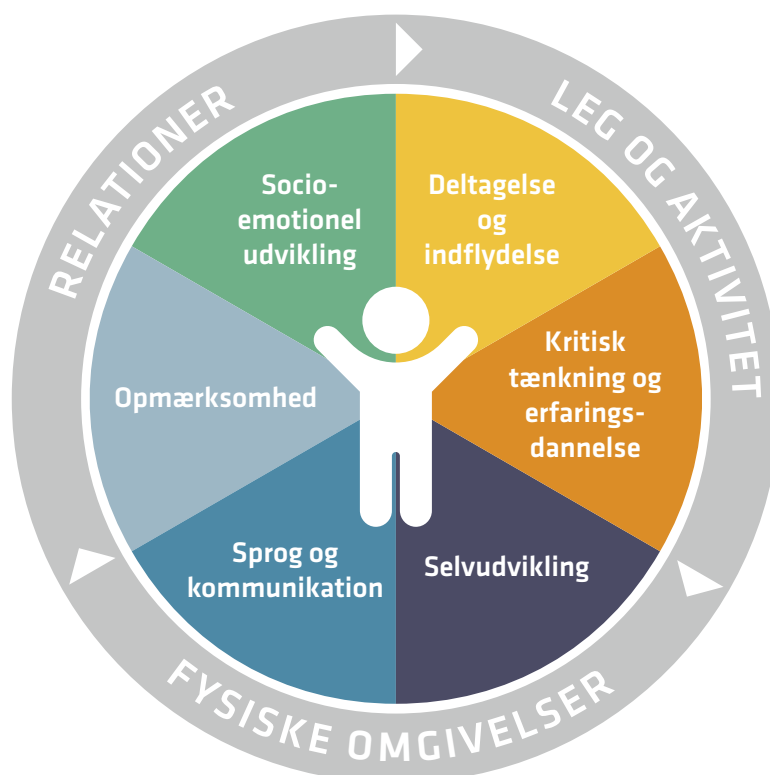
nisation, pædagogernes uddannelse og deres samarbejde samt personalets stabilitet.

Selv om det er understreget i KIDS, at de nævnte baggrundsfaktorer udgør betingelserne for den pædagogiske dagligdag, kan KIDS kritiseres for ikke at evaluere nævnte forhold. Dette fordi disse udgør en række muligheder og begrænsninger i pædagogens daglige arbejde. Omvendt kan der argumenteres for, at når det understreges, at det pædagogiske arbejde hver dag finder sted i det mulighedsrum, som de givne betingelser udgør, giver det mening at vælge at se på de kvalitetsparametre i den konkrete hverdag, som pædagogen har direkte indflydelse på i dagligdagen.

Gennem arbejdet med at udvikle kvaliteten i den konkrete dagligdag kan man desuden mere specifikt få øje på den rolle, som de givne begrænsninger har, med henblik på at opnå videre udvikling af kvaliteten. Derigennem kan man være med til, også uden for institutionen, at pege på og vise, hvilke betingelser for det pædagogiske arbejde der er med til at begrænse, i hvilken udstrækning det er muligt at nå de mål for daginstitutioner, der er sat i lovgivningen.

Endelig har det også betydning, når man udvikler et evalueringsredskab, at dette ikke bliver så omfattende, at det tager for meget af pædagogens sparsomme tid at anvende det.

KIDS ser ud som følger:

De tre forhold i *den yderste ring* – fysiske omgivelser, relationer samt leg og aktiviteter – er tre forhold, som forskning peger på som grundlæggende i forhold til pædagogisk kvalitet. Man kan begynde med at evaluere den pædagogiske kvalitet i disse tre forhold som udgangspunkt for det videre arbejde med at udvikle kvaliteten i institutionen.

I den inderste ring er der seks forskellige områder – alle forhold i de pædagogiske omgivelser, der har betydning for børns udvikling af sprog, opmærksomhed og selvudvikling. Ligeledes for børnenes muligheder for socio-emotionel udvikling, for deres forståelse af og kritisk forholden sig til omverdenen samt deres mulighed for deltagelse og indflydelse på dagligdagen i institutionen.

For hver af de ni områder er der en række udsagn, såkaldte items. Eksempelvis lyder et udsagn for området om relationer i den yderste ring: "Pædagogen er til rådighed og tilbyder sin hjælp, når barnet er usikkert, bange eller ked af det". For området i den inderste ring, der handler om barnets muligheder for socio-emotionel udvikling, lyder et udsagn f.eks.: "Pædagogen accepterer og rummer barnets følelser". For hvert udsagn vurderes og scores på en skala – fra 1, som angiver den laveste kvalitet, til 5, som angiver den højeste kvalitet.

KIDS er et observationsværktøj, hvor det er de konkrete handlinger, der finder sted i institutionen, der evalueres, og ikke mål eller intentioner med arbejdet. Man kan således

ikke sidde på personalestuen og foretage vurderingen, men skal observere ude i institutionen. Formålet er, at KIDS-evalueringen efter observationen kan sammenholdes og diskuteres i forhold til mål og intentioner med arbejdet.

Når man observerer med KIDS, kan man arbejde med enten at notere resultaterne manuelt på printede observationsark eller man kan arbejde elektronisk på iPad eller computer. Når alle items i KIDS er besvaret, kan man opgøre resultaterne i tal (både en konkret sammentælling og i %), hvor de scoringer, der er for hvert område, tælles sammen. Resultaterne kan derefter fremstilles grafisk som en samlet profil for institutionen. Opgørelsen kan anvendes til at reflektere over og diskutere resultaterne med henblik på at beslutte, hvad der er vigtigt at arbejde videre med for at udvikle kvaliteten i det pædagogiske arbejde.

KIDS kan scores af pædagoger internt i den enkelte institution, og man kan også supplere med en ekstern evaluering for at have flere vurderinger at diskutere og arbejde ud fra.

At arbejde med pædagogisk udvikling på baggrund af KIDS: "Børns sociale relationer – inklusion af alle børn"

I 2016 gennemførtes et forsknings- og udviklingsprojekt i 10 daginstitutioner. Formålet med projektet var at arbejde med, hvordan man i daginstitutionen kan arbejde med at støtte børnenes muligheder for at opnå gode relationer mellem børnene indbyrdes, samt inkludere børn, som har svært ved selv at etablere venskaber og finde ind i lege.

Teoretisk tog projektet udgangspunkt i samme teorier som KIDS-materialet beskrevet ovenfor.

Metodisk blev institutionerne grupperet således, at institutionerne arbejdede sammen 2 og 2. For hver gruppe på to institutioner blev der, som indledning til projektet, holdt oplæg om børns sociale relationer til jævnaldrende. Dette oplæg skulle danne grundlag for, at institutionerne i en periode kunne arbejde med at udvikle børnenes indbyrdes sociale relationer. I oplægget som udgangspunkt for indsatsen blev der set på forskning og udviklingspsykologisk teori, i forhold til hvad sociale kompetencer hos børn handler om – eksempelvis det at have en god forankring i sig selv, at have idéer til legen, have en god fantasi, at kunne lytte til andres idéer, at kunne koncentrere sig i legen, at kunne forhandle, at kunne give plads til andre, at have empati, at kunne regulere egne følelser, at kende de sociale regler og at kunne håndtere konflikter. Det blev desuden understreget, at sociale kompetencer ikke gør det alene, men at forhold i miljøet også spiller en stor rolle, f.eks. alder, køn samt position i børnegruppen. Ligeledes spiller det en rolle, hvilke muligheder i de fysiske og relationelle rammer alle børn har for at lege og være sammen i dagligdagen i institutionen.

I løbet af perioden blev der foretaget KIDS-vurderinger samt supplerende observationer i alle 10 institutioner af tre observatører, foretaget børneinterviews og på basis heraf lavet sociogrammer over børnenes indbyrdes relationer.

Observationerne blev foretaget dels med udgangspunkt i udvalgte dele af KIDS, dels med udgangspunkt i en supplerende observationsguide. Børns sociale kompetencer udvikler sig ikke af sig selv indefra, men kun hvis omgivelserne giver barnet/børnene mulighed for det. Derfor blev KIDS udvalgt som en af metoderne i projektet – fordi KIDS sætter fokus på barnets omgivelser. Hvis man vil støtte børnenes sociale relationer og inkludere alle børn, giver det ikke mening at vurdere hverken det enkelte barn eller børnene. Derimod giver det mening at vurdere de *muligheder i det pædagogiske miljø*, som børnene har for at have fordybende lege og få gode relationer til de andre børn, også fordi dette peger hen til, hvad pædagogerne kan gøre for at optimere børnenes sociale relationer og inklusion af alle børn. De supplerende observationer rettede sig mod strukturelle forhold og børnenes indbyrdes peer-relationer og lege.

Efterfølgende blev alle data analyseret med henblik på at forstå, hvilke forhold der fremmer gode sociale relationer og lege mellem børnene, samt hvilke forhold der fremmer alle børns inklusion i børnegruppen. Resultaterne blev formidlet

til institutionerne på et nyt personalemøde med det formål, at hver institution kunne anvende disse til at udvikle arbejdet med at understøtte gode sociale relationer mellem børnene.

KIDS som metode til vurdering af børns muligheder for at udvikle gode sociale fællesskaber

Som beskrevet sætter KIDS fokus på børns muligheder for trivsel, læring og udvikling. KIDS-evalueringerne i projektet blev foretaget med de områder i KIDS, der har at gøre med at skabe gode betingelser for børns indbyrdes sociale relationer. Derfor blev der fokuseret på områderne de fysiske omgivelser, relationer, leg og aktiviteter, muligheder for socio-emosionel udvikling, selvudvikling, sprog og opmærksomhed.

De fysiske omgivelser har stor betydning for børnenes mulighed for at engagere og fordybe sig i leg med jævnaldrende. I KIDS vurderes f.eks., om der er afgrænsede legeområder i institutionen, om disse områder er tematiserede og med gode og mangfoldige legematerialer, der kan være med til at vedligeholde legen i længere tid og stimulere børnenes forestillingsevne. Det vurderes også, om børnene har tid til fordybende lege, eller om de omvendt afbrydes og må rydde op midt i lege. Afgrænsede legeområder har betydning for, om legen kan være uforstyrret, eller om andre børns leg kan forstyrre og ødelægge legen. Det vurderes også, om der er områder både til fysiske og mere vilde lege og også mulighed for, at børnene kan været optaget af mere stille lege.

KIDS vurderer ligeledes relationer mellem pædagogerne og børnene – både i forhold til at understøtte børnenes muligheder for at udvikle de sociale færdigheder, der gør dem til attraktive legekammerater, og i forhold til at støtte og hjælpe de børn, der har svært ved selv at finde ind i lege og blive i dem.

KIDS vurderer også, om det pædagogiske miljø giver børnene mulighed for at lege forskellige typer lege, have alderssvarende lege, hjælp til udsatte børn, samt i hvilken udstrækning de voksne beskytter børnenes lege, så de ikke forstyrres af de andre børn.

De fysiske omgivelser for børns sociale relationer

KIDS er, som nævnt, forskningsbaseret. Forskning viser, at når en daginstitution rummer gode, afgrænsede, tematiserede legeområder med godt legetøj, der kan stimulere børnenes fantasi, udvikler børnene sig bedre. Hvis man således vil understøtte børnenes muligheder for at have gode sociale relationer indbyrdes, er det nødvendigt, at omgivelserne giver dem mulighed for at opnå sådanne relationer gennem leg og aktiviteter.

Det fremgik af KIDS-vurderingerne i de 10 institutioner, at børnene i en vis udstrækning havde gode legemuligheder, dog mest på legepladsen, hvor det kunne observeres, at børnene oftere legede i længere tid og mere fordybet. Indendørs var der i de fleste institutioner enkelte steder, hvor det var muligt at lege uden at blive forstyrret. Der var forskel på institutionerne – og inden for institutionerne forskelle fra grupperum til grupperum, idet nogle institutioner/grupperum havde bedre muligheder for leg, mens det var mere sparsomt andre steder.

KIDS-evalueringerne viste, at der de fleste steder var indrettet med høje borde og stole, der ikke efterlod ret meget plads til tematiserede legeområder. Legetøj og materialer fremstod ofte mangelfuldt og/eller slidt. Legetøj og materialer befandt sig i kurve/kasser i reoler langs væggene/ud fra væggene, ofte med mange temaer i et område. Rummet signalerer til børn, hvad man kan i rummet. F.eks. signalerer et rum med borde og stole, at her kan man sidde ved borde, løbe på gulvet eller tage legetøj med over det hele.

Observationerne viste, at børnene ofte kom til at støde ind i hinanden og forstyrre hinandens lege i de institutioner, hvor der ikke var afgrænsede legezoner. F.eks. legede en lille gruppe børn i en institution med dinosaurfigurer. Lige foran var et andet barn ved at bygge et højt hus med magnetklodser. Ved den modsatte væg blev der leget far, mor og børn. I denne leg indgik to små hunde, der skulle ud at gå. Ved et uheld kom de to små hunde på gåtur til at støde ind i magnethuset, som gik i stykker. Pigen med huset blev meget vred og ked af det, og begge lege ophørte.

Når grupperummene således indeholder borde og stole og et tomt gulv, kan det være svært at opretholde en leg ret længe ad gangen. Det vil også være svært for nogle børn at bevare koncentrationen, fordi der sker mange ting. Når der samtidig mangler gode legeting, har børnene ikke optimale betingelser for at lege længerevarende og fordybende lege, fordi der opstår en del konflikter om legetøj og legesteder. Analysen af data viste således, at legen blev mindre fordybet, samt at børnene gik til og fra forskellige lege inden for kort tid. Nogle børn gik rundt alene og var ikke med i legen

Det fremgik ligeledes af data fra vuggestuer uden legezoner, at børnene gik lidt rundt på må og få. Indimellem undersøgte de det legetøj, der var lagt frem. Der var meget parallelleg eller alene leg.

Omvendt fremgik det af resultaterne, at børnene i de institutioner eller på de stuer, hvor der var tematiserede legeom

råder og godt legetøj, legede i længere tid og mere fordybet. Dette var gældende både for vuggestue (hvor der sås mindre parallelleg og en del begyndende rolleleg) og børnehave.

KIDS og de relationelle betingelser for børnenes sociale relationer

Børn udvikler sociale færdigheder i mødet med de sociale omgivelser – i første omgang med deres betydningsfulde voksne, men også i forhold til andre børn.

Der blev i forhold til de relationelle betingelser, som nævnt, observeret ud fra følgende områder i KIDS: relationer, børnenes muligheder for socio-emotionel udvikling, selvudvikling, sprog og opmærksomhed. Dette fordi forskning peger på, at relationer har betydning for barnets udvikling af sociale færdigheder (f.eks. Ewaldsson, 1993; Howes, 1988; Sylva et al., 2004; WHO, 2004). Ligeledes peger forskning på, at socio-emotionelle færdigheder, som f.eks. følelsesregulering, evnen til fokuseret opmærksomhed og mentalisering, samt sprog spiller en rolle for at kunne indgå i sociale relationer til andre børn (Bertelsen, 1997; Erickson, Scoufe & Egeland, 1985; Fonagy & Target, 2006).

Det fremgik af resultaterne af projektet, at netop disse færdigheder havde stor betydning for at blive inkluderet i de sociale fællesskaber mellem børnene. Ifølge børnene var de populære børn dem, som ikke slår, ikke tager legetøjet eller på anden måde reagerer impulsivt. Det fremgik ligeledes af observationerne, at de børn, der havde et godt sprog, var populære at lege med, samt at en god koncentrationsevne var nødvendig for at blive i legen. Det blev således observeret, at det var sværere at blive inkluderet for de børn, der ofte forlod en leg, fordi de blev opmærksomme på noget andet i lokalet, samt for de børn, der kom til at slå de andre.

Alle 10 institutioner havde inden projektet arbejdet med at udvikle anerkendende relationer. Det fremgik af KIDS-evalueringerne, at de voksne alle steder primært var imødekommende over for børnene og havde opmærksomheden rettet på børnene.

Fagligt-teoretisk handler anerkendelse om mere end at være imødekommende. At anerkende andre handler ifølge den norske psykolog Schibbye, der har udviklet teorien om anerkendelse, om at forlade sin egen oplevelse for et øjeblik og sætte sig ind i den andens sted (Schibbye, 2002). Det handler også om at bekræfte – det vil sige give kraft til – den andens oplevelse gennem at sætte ord på. Endelig handler det om at inddrage den andens oplevelse i sit svar. Anerkendelse kan endvidere rette sig mod både barnets op-

levelse, dets vilje og dets følelse. Ifølge Schibbye (2002) har anerkendelse af både oplevelse, vilje og følelse betydning for barnets selvudvikling og for udvikling af sociale og følelsesmæssige færdigheder.

Alle disse forhold udgør items i KIDS og er som sådan vurderet gennem KIDS-evalueringerne i projektet. De fremgik af analysen af KIDS-evalueringerne i institutionerne, at der var en del forskelle mellem institutionerne og de enkelte pædagoger i forhold til graden af anerkendelse i relationen. Det fremgik også, at opmærksomheden generelt set oftere var rettet mod barnets oplevelser end på at anerkende barnets følelser. Det understøtter barnets udviklingsmuligheder at rette opmærksomheden mod dets oplevelser, men vil yderligere understøtte dets udviklingsmuligheder, hvis opmærksomheden også rettes mod dets følelser, fordi dette øger barnets muligheder for at udvikle evnen til emotionsregulering. Dette har betydning, fordi forskning viser, at evnen til følelsesregulering har betydning for barnets sociale funktion i gruppen af jævnaldrende (Shoda, Mischel & Peake, 1990).

Det fremgik, som nævnt, af KIDS-vurderingerne, at der var forskelle i pædagogernes måde at relatere sig til børnene på. Nogle voksne var i hele deres væren rettet mod børnene, deres udtryk og interesser, ligesom de bragte ting med sig til samspillet med børnene, f.eks. forskellige lege og aktiviteter, eller de kunne give børnenes leg en overordnet historie, der fik børnene til at lege længere. Nogle voksne havde ofte ansigt-til-ansigt-kontakt med børnene og fælles opmærksomhed på det fælles tredje, hvor både oplevelse, vilje og følelse blev anerkendt. Andre voksne havde overordnet set meget af tiden opmærksomheden rettet mod at få dagen til at glide og mod børnene som en gruppe. Samspillet mellem børnene og de voksne var her mindre hyppigt og mindre intenst. Nogle voksne var mere afventende over for børnenes udspil, og samspillet sås i nogle tilfælde at være mere instrumentelt.

I projektet viste sig at være en klar sammenhæng mellem de voksnes måde at relatere sig til børnene på og børnenes indbyrdes relationer – et forhold, der også ses i andre undersøgelser (f.eks. Ewaldsson, 1993). Når de voksne var optaget af børnenes perspektiver, syntes at ville børnene noget og hjalp dem til at etablere lege og fortsætte disse, var børnene også orienterede mod hinanden og legede længere. Dette var meget tydeligt i vuggestuen. På stuer med, hvad kunne kaldes proaktive pædagoger, var der mere fælles leg og begyndende rolleleg i vuggestuerne, og mere og længere fællesleg i børnehaverne. Når pædagogerne desuden hjalp de børn, der gik rundt alene, ind i legen, var flere børn inkluderet.

KIDS-vurderinger af leg og aktiviteter

Undersøgelser tyder på, at en fordeling på 50 % til fri leg og 50 % vokseninitierede aktiviteter i dagligdagen i institutionen giver den bedste kvalitet i dagligdagen (f.eks. Sylva et al., 2003). I denne forbindelse retter et område i KIDS sig mod det at evaluere såvel børnenes muligheder for selvinitierede lege som de aktivitetstilbud, den voksne stiller til rådighed for børnene.

Inden for dette område vurderedes blandt andet, i hvilken udstrækning børnene havde mulighed for at lege forskellige legeformer i institutionen, om de havde mulighed for at fortsætte legen eller skulle rydde op f.eks. i forbindelse med vokseninitierede aktiviteter eller daglige rutiner. Dette fordi sådanne afbrydelser kan vanskeliggøre længerevarende lege børnene imellem. Der blev også vurderet, i hvilken udstrækning pædagogerne var aktive med at tilbyde børnene deltagelse i forskellige legeformer, beskyttede gode lege mod afbrydelse samt hjælpe de børn ind i legen, der selv havde svært ved det eller gik omkring uden at lave noget.

De vokseninitierede aktiviteter blev vurderet med henblik på at undersøge, i hvilken udstrækning disse gav mulighed for social inklusion og engageret samspil mellem børnene.

Resultaterne viste, at der var enkelte steder i institutionerne, dog varierende fra institution til institution, der signalerede bestemte former for leg indendørs. Børnene var ofte optaget af tegne- og konstruktionslege, da rummene gav mulighed for dette. Resultaterne viste også, at særligt rollelegen ikke var prioriteret. De steder, hvor der var områder til rollelege, manglede materialer og legeting. F.eks. var eventuelle dukkehuse, komfurer og borge ofte tomme og dermed uden noget at lege med i dem. Nogle steder blev materialer opbevaret uden for børnenes rækkevidde. Det var ikke så ofte, at pædagogerne tilbød børnene at deltage i forskellige legeformer, men de steder, hvor pædagogerne gjorde det, var der tydeligt flere og mere længerevarende lege mellem børnene og en højere grad af inklusion af alle børn.

Resultaterne viste også, at dette ikke var pædagogernes hensigt, men mere noget der, ifølge pædagogerne, bare var sket delvist med vægtningen af læreplanerne og fokus på mere akademisk prægede aktiviteter som f.eks. tal og bogstaver. Da legen har stor betydning for børns udvikling (Vygotsky, 1982), er der dog god grund til at sætte fornyet fokus på de muligheder, som børn har for at lege alle de forskellige former for lege, herunder særligt rollelegen. KIDS kan således ses som et eksempel på en metode, der kan anvendes til at

øge opmærksomheden på forskellige lege og legens betydning for børns udvikling, ikke mindst deres sociale udvikling.

Det fremgik af børneinterviewene, at leg med gode venner for børnene var det vigtigste for at have en god dag i børnehaven. Dette understreger betydningen af at give den gode leg plads i dagligdagen og støtte gode sociale relationer mellem børnene i deres leg.

Opsamling og konklusion

I forbindelse med indførelse af de nationale læreplaner for daginstitutioner er det blevet mere almindeligt at sætte fokus på at undersøge og teste børn – f.eks. for at undersøge effekten af iværksatte tiltag. Nærværende artikel forholder sig kritisk til dette og argumenterer for, at man hverken kan eller bør teste og undersøge børn isoleret og uden at inddrage den kontekst, som de indgår i, og som overhovedet giver dem muligheder eller mangel på samme for at handle, trives, lære noget og udvikle sig.

Med henblik på at flytte fokus fra testning af børn i daginstitutioner er KIDS (Kvalitet i Daginstitutioner) udviklet som en metode beregnet til at evaluere og udvikle den pædagogiske kvalitet i den konkrete dagligdag i daginstitutioner. I KIDS vurderer man således ikke børnene, men børnenes muligheder for trivsel, læring og udvikling i omgivelserne.

I artiklen præsenteres et forsknings- og udviklingsprojekt, hvor KIDS blev anvendt som en af metoderne til at arbejde med at vurdere og understøtte de muligheder, som børnene

i 10 daginstitutioner havde for at danne og opretholde gode sociale relationer og venskaber i leg samt inkludere alle børn i det sociale fællesskab.

Resultaterne fra projektet viste, at KIDS kan anvendes som redskab til at evaluere og arbejde med at videreudvikle aktuel status i institutionerne, i forhold til hvilke muligheder børnene har for at indgå i gode sociale fællesskaber i leg og anden aktivitet i dagligdagen. KIDS kan suppleres med andre metoder, i projektet f.eks. med børneinterviews for at inddrage børnenes egne perspektiver på deres indbyrdes sociale relationer.

KIDS-evalueringerne i projektet viste, at man med fordel kunne arbejde med at give børnene bedre fysiske betingelser, så de opnår gode, fordybende lege. F.eks. gennem at etablere flere afgrænsede og tematiserede legeområder, sørge for bedre og flere materialer, at der er mulighed for flere forskellige former for leg samt ved at beskytte gode lege mod at blive forstyrret enten fra andre børn eller fra rutinemæssige afbrydelser.

KIDS-evalueringerne pegede også på, hvorledes pædagogerne kunne arbejde med at optimere barn-voksen-relationerne i forhold til at understøtte børnenes sociale udvikling, et generelt godt socialt miljø mellem børnene og for at inkludere alle børn. Det gælder f.eks. i relation til at øge børnenes opmærksomhed på og accept af alle børn, og i forhold til hvorledes pædagogerne kunne arbejde med at understøtte inklusionen af de børn, der havde svært ved selv at komme ind i og opretholde en leg.

Endelig pegede KIDS-evalueringerne på betydningen af at skabe rum for flere forskellige typer af leg og give mere plads til hidtil underprioriterede lege, f.eks. de så betydningsfulde rollelege.

Et tydeligt resultat i projektet var, at i de institutioner og på de stuer, hvor de voksne sørgede for gode og varierede legemuligheder for børnene, samt havde en høj grad af nærvær med, anerkendelse af og opmærksomhed i forhold til børnene, der havde børnene bedre sociale relationer til hinanden. Både vuggestue- og børnehavebørn havde flere og mere fordybende lege, de legede i længere tid, gik ikke så meget fra det ene til det andet og var bedre til at lukke flere børn ind i legen. For vuggestuebørnenes vedkommende fremgik det desuden, at de tilbragte mere tid i længerevarende lege med hinanden, end de gjorde på stuer, hvor KIDS-evalueringerne viste mere instrumentelle relationer mellem pædagoger og børn.

Når flere børn leger fordybet, og der er færre konflikter, giver det pædagogerne bedre mulighed for at observere børnenes indbyrdes relationer og understøtte disse samt ligeledes tid til at hjælpe de børn, der først er ved at lære, hvordan man leger og opretholder venskaber.

Det kan konkluderes, at når man flytter fokus fra at teste børn til at sætte fokus på de betingelser, der er til stede i omgivelserne, giver det pædagogerne mulighed for at få øje på og fokusere mere nuanceret og målrettet på de mange forskellige forhold, der kan arbejdes med for at understøtte børnenes muligheder for at have gode indbyrdes sociale relationer i daginstitutionen og inkludere alle børn. I denne sammenhæng kan KIDS være en metode. På samme måde kan KIDS være et redskab, der kan anvendes til at sætte fokus på andre områder af den pædagogiske kvalitet i den konkrete dagligdag i daginstitutioner med henblik på at kortlægge og udvikle de udvalgte områder.

Der skal afslutningsvis gøres opmærksom på, at den centrale pointe i artiklen her er betydningen af at sætte fokus på at undersøge kvaliteten i børnenes omgivelser i stedet for at teste børn, hvis hensigten er at øge kvaliteten i børnenes muligheder for trivsel, læring og udvikling. KIDS er nævnt som et eksempel på en metode til dette; en metode, der har været anvendt i projektet i foreliggende artikel. Dermed er ikke udelukket, at andre metoder kan anvendes i andre sammenhænge eller projekter. Metoden må altid vælges i forhold til det givne formål, idet forskellige metoder inddrager forskellige forhold til observation/evaluering.

Litteraturliste

- ACEI, www.acei.org/education/guidelines (2006).
- Bertelsen, P. (1997). *Småbørns udvikling og den frie vilje*. I: Bertelsen, P., Hem, L. & Mammen, J. (red.): *Erkendelse, stræben, følelse*, (s. 121-155). Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Bowlby, John (1994). *En sikker base. Tilknytningsteoriens kliniske anvendelse*. Frederiksberg: Det Lille Forlag.
- Dagtilbudsloven, Lov nr. 501; 06.06.07. Velfærdsministeriet.
- Erickson, M.F., Sroufe, L.A. & Egeland, B. (1985). *The relationship between quality of attachment and behavior problems in preschool in a high risk sample*. I: I. Bretherton & E. Waters (red.), *Child Development Monographs*, 50(1-2), s. 147-166.
- Evaldsson, Ann-Cartha (1993). *Play, Disputes and Social Order: Everyday. Life in Two Swedish After-school Centers*. Linköping: Linköping Universitet.
- Fonagy, T. & Target, (2006). *Tidlig indsats og udviklingen af selvregulering*. i: Fonagy, P., Schore, A. N. and Stern, D. N. (eds.). *Affekt regulering i udvikling og psykoterapi*. (s.186-207). København: Hans Reitzels forlag.
- Hansen, Mogens (2002). *Børn og opmærksomhed. Om opmærksomhedens psykologi og pædagogik*. København: Gyldendal.
- Harms, T., Clifford, R. & Cryer, D. (1998). *ECERS-skalaen*. Teachers College Press.
- Heckman, J.J. (2006). *Skill Formation and the Economics of Investing Disadvantaged Children*. *Science*, 312.
- Holtzkamp, K. (1977). *Kan der være en kritisk psykologi indenfor rammerne af den marxistiske teori?* Udkast, *Dansk Tidsskrift for Kritisk Samfundsvidenskab*, nr. 2, side 181.
- Howes, C. (1988). *Relations between early child care and schooling*. *Developmental Psychology*, 26, 292-203.
- Jørgensen, Schultz et al. (2011). *Fra barndom til faktura*. *Dansk Psykologisk Forening, Psykolognyt* no. 18, p 7-10.
- Kragh-Müller, Grethe (2013). *Kvalitet i daginstitutioner*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kragh-Müller, Grethe (2017). *The Key Characteristics of Danish/Nordic Child Care Culture*. In Ringsmose, C., and Kragh-Müller, G. (ed. 2017): *Nordic Pedagogical Approach to Early Years. International Perspectives on Early Childhood Education and Development*, vol. 15. Springer International Publishing, Switzerland.
- Kragh-Müller, G. & Gloeckler, L.R. (2010). *What Did You Learn in School Today? The Importance of Socioemotional Development – A Comparison of U.S. and Danish Child Care*. *Childhood Education, Journal of the Association for Childhood Education International*, fall 2010, vol. 87, no. 1, pp 53.
- NAEYC, www.naeyc.org/accreditation/search (2005)
- Ringsmose og Kragh-Müller (2014). *KIDS – kvalitetsudvikling i daginstitutioner*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Schibbye, Anne-Lise Løvlie (2002). *En dialektisk relasjonsforståelse i psykoterapi med individ, par og familie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Shoda, Y., Mischel, W., & Peake, P.K. (1990). *Predicting Adolescent Cognitive and self-regulatory Competences from Preschool Delay of Gratification: Identifying Diagnostic Conditions*. *Developmental Psychology*, 26(6), s 978-986.
- Shonkoff, J. and Phillips, D. (Eds.) (2000): *From neurons to neighborhoods: The science of early childhood development*. Committee on Integration the Science of Early Childhood Development. Board on Children, Youth and Families Commission on Behavioral and Social Science and Education. Washington, DC: National Academy Press.
- Stern, Daniel N. (2000). *Spædbarnets interpersonelle verden. Et psykoanalytisk og udviklingspsyko-logisk perspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Sylva, K., Melhuish, P., Sammons, (2003). I Siuraj Blatchford and B. Taggart (2004). *The effective provision of pre-school education (EEPE) Project. Final Report, November*. London: Sure Start.
- Vygotsky, L.S. (1982). *Om barnets psykiske udvikling*. Nyt Nordisk Forlag.
- Vygotsky, L.S. (2004), i: Lindquist, Gunilla (red. 2004): *Vygotskij om læring som udviklingsvilkår*. Århus: Forlaget Klim.
- WHO (2004). *The importance of caregiver-child interactions for the survival and healthy development of young children. A Review*. World Health Organization.